

MAGYAR IZRAEL

AZ ORSZÁGOS RABBIEGYESÜLET KOZLONYE

Szerkeszti **Dr. NEUMANN EDE.**

Megjelenik július és augusztus kivételével havonként egyszer.

Előfizetési ára évi 6 korona. Az egyesület tagjai a tagsági díj fejében kapják
A kéziratok és előfizetési díjak a szerkesztőhöz küldendők.

Az Országos Rabbiegyesület.

Ha még bemutatkozásra szorulna, utolsó közgyűlésének tárgysorozata mondhatná meg legjobban, hogy miben látja hivatását, mely célok felé haladnak törekvései és melyek az utak módok, a melyeken eszményeit megvalósítani ügyekszik. Ha az a kérdés vetődne fel, hogy tagjaiban van-e érdeklődés munkái és feladatai, tevékenysége és vezéreszméi iránt, a közgyűlésen megjelentek száma adhatná meg a feleletet. Ha kívülállóknak tudakolnák, hogy milyen az a kötelék, a mely tagjait egymáshoz fűzi, hogy vajjon csak külső-e a kapocs, a mely egyesíti őket, vagy a belső összetartozandóság erős, mélyen gyökerező, a lelkeket átható, a felfogásokat és elhatározásokat irányító érzete-e, az a kölcsönös megértés, kartársi szellem, testvéri együttérzés, meleg hang és megkapó harmónia, a mely a gyűlés minden mozzanatában, a hossza nyult, komoly, fontos érdekeket érintő és nagyjelentőségű elhatározásokat érlelő tanácskozások teljes folyamata alatt megnyilatkozott, megnyugtató bizonyosságot tehetne és mindenkit meggyőzhetne arról, hogy a kartársi szeretet és az erkölcsi szolidaritás felébresztését és gondozását célzó törekvéseink nem voltak meddőek.

Megvallhatjuk most, hogy kételkedve, aggódva hívtuk egybe. Ismerve a súlyos anyagi gondokat, a melyek kartársainkra nehezednek, ismerve az áldozatokat, a melyeket a gyűlésen való megjelenés olyanokra ró, a kik mindenkinél fájóbban érzik a háborúval kapcsolatos megpróbáltatások hatásait, nem mertünk bízni abban, hogy a határozatképességre szükséges számmal fognak résztvenni tanácskozásainkban és ime újabb tanujelével találkozunk papjaink törhetetlen idealizmusának, kimeríthetetlen áldozatkészségének.

De ez a közgyűlés újabb bizonyosságot tett arról is, hogy a *vallás* és a *hitfelekezeti* érdekeinek szolgálata az, a melyben a rabbikar törekvéseinek legmagasabb és legsürgősebb tárgyát látja. Anyagi kérdéseket foglalkoztatták ugyan ezuttal is a közgyűlést, de nem ezek állottak a tanácskozások homlokterében. A háborus segély felosztásáról szóló jelentés és az újabb

segély kieszközlése végett teendő lépések tudomásulvétele, a korpótlék céljaira megadott csekély összeg felosztásáról való intézkedés, a nyugdíj, az özvegyek és árvák ellátása ügyében elért eredmények méltatása és az azzal kapcsolatos intézkedés megtétele, ebben merült ki mindaz, a mi *anypagi* érdekeket érintett, a közgyűlés többi tárgyai egytől-egyig a vallásos és felekezeti élet általános céljait szolgáló feladatok megoldásával foglalkoztak. Vallásos és felekezeti érdek szólalt meg abban az erélyesen és nyomatékosan kifejezésre jutott óhajban is, hogy hitközségeink az évek óta üresedésben levő rabbiszékek betöltéséről gondoskodjanak és nem papjaink, hanem első helyen a vallás és a felekezet érdeke vezérelt, midőn tanácskozás tárgyává tettük a köztudatban már megérlelődésre vitt ama kérdést, hogy miként kellene egy elavult és sok szempontból károsnak bizonyult intézkedés hatályon kívül helyezésével gyülekezeteink tanácsstermeit megnyitni papjaink előtt és hitközségeink kormányzatában azt a helyet biztosítani számukra, mely a lelkivezért papi hivatalánál fogva megilleti, a melytől csak a vallás és a felekezet nagy hátrányára lehetne továbbra is megfosztani, a melyet tehát nem a rabbi papi jogainak, tekintélyének és méltóságának szempontjából, hanem azért óhajtunk számára, mert a vallás és a hitfelekezet minden egyéni tekintet és cél felett kimagasló érdekei parancsolják. Megelőzték a napirend eme pontjának tárgyalását a tábori lelkészlet ügyéről, a háborúval kapcsolatos házassági kérdésekről és a rabbik háborus tevékenységéről való tanácskozások, valamint az istentisztelet és a hitoktatás problémáinak megvitatása és külön előadás szolt a rabbi kulturális és szociális feladatairól. Ez a tárgysorozat, úgy hiszszük, kellően megvilágítja azokat a törekvéseket, a melyek vezetőségének működését kormányozzák.

Figyelemmel kísérik külföldi kartársaink hasonló, de a miénknél sokkal régibb egyesületeinek összehasonlíthatatlanul kedvezőbb körülmények között folytatott munkásságát és bátran mondhatjuk, hogy az Országos Rabbiegyesület nyugodt lélekkel szemlélheti azt, a mit egy évtized alatt végzett és elért, a mit kezdeményezett és megvalósulás felé segített, nyugodt lélekkel tekinthet arra, a mit épített és mutathat rá az alapokra, a melyeket lerakott, hogy azokon tovább építsen. A zsidó papság karédekeit szolgálva és védve, egyszersmind vallásos és felekezeti életünk tényezőjévé vált, a mely – ezt különösen kívánjuk hangsúlyozni – működésének minden mozzanatában a magyar zsidóság egységét, érdekeinek és céljainak közösségét hozza kifejezésre.

Csendes, nesztelen munkánk nem keresi, de nem is kerüli a nyilvánosságot. Papi hivatalunk méltósága, de a gondjainkra bizott érdekek mivelta sem engedi, hogy sűrűen magunkra irányítsuk a közfigyelmet és hangosan szóljunk törekvéseinkről és céljainkról, de nem is takargatjuk az utakat, a melyeken haladunk.

A ki érdeklődéssel kíséri a Rabbiegyesület működését, meggyőződhetett arról, hogy nem harcot, hanem harmóniát keres, nem az ellentétek kiélezésében, hanem azok áthidalásában látja hivatását. Hevesebb tem-

peramentumok némelykor erélyesebb hangokat óhajtanak talán, de úgy véljük, hogy nemcsak a rabbikar, hanem a felekezet közérdekeit szolgáljuk, ha a közeledésnek útjait egyengetjük és kölcsönös megértéssel iparkodunk az eszméket tisztázni, az elűtő felfogásokat – a mennyire lehet – egymással kibékíteni, az ellentétes álláspontoknak igazságot szolgáltatni. Ennek a közeledésnek és megértésnek az előmozdításában nemcsak eszközt látunk céljaink sikeres szolgálatára, hanem – tartózkodás nélkül jelentjük ki – működésünknek egyik célját is.

Nem kívánjuk senkitől, hogy elveit megtagadja, hogy meggyőződését feláldozza, nem csorbitjuk senkinek abbeli jogát, hogy eszméiért sikra is szálljon, de éppen a jelzett cél érdekében gondunk van arra, hogy az ellentétek felett az egység emelkedjék érvényre és a szétágazó nézetek és felfogások egy magasabb harmóniában találkozzanak.

Különös figyelemmel pedig a *konzervatív* felfogások iránt voltunk és vagyunk állandóan. A magyar rabbikar egyeteme vallásos kérdésekben konzervatív álláspontot foglal el. Oly törekvések és irányzatok, a milyenek a német szabadelvű rabbik táborában észlelhetők, Magyarországon követők nélkül szűkölködnek és ha talán vannak, a kik egyben-másban helyeslik azokat az elveket, a melyeket a német liberális papok hirdetnek, ez, hogy úgy mondjuk, csak elméleti helyeslés, de egyetlen egy sincs ezidőszerint, a ki azoknak gyakorlati megvalósítására gondolna vagy hiveket iparkodnék toborozni számukra abban a tulnyomó nagy többségben, a mely a konzervativizmus elveihez ragaszkodik. Az *egész* magyar rabbikar működése, a mennyiben a *vallásos* élet gondozásában és irányításában nyilvánul, teljes összhangzatban van a szentnek és érinthetetlennek elismert hagyománynyal és ebben a tekintetben nincs különbség a másegyebekben eltérő felfogások hivei között. Ha mégis konzervatív irányról beszélünk, ezzel azt a látszatot keltve, mintha azzal szemben más ellentétes irányok is volnának, ennek oka csak abban rejlik, hogy más, a vallásos élet lényegét azonban alig érintő kérdésekben elágaznak a nézetek és konzervatív irányeszméssel eltérő felfogások és elvek állanak szemben. Az ebben az értelemben vett konzervativizmus is gyengéd figyelem tárgya volt mindenkor az Országos Rabbiegyesületben, a melynek keretében békességesen és zavaratlan összhangzatban férnek meg egymás mellett a különböző felfogások hivei, a mely soha és semmiféle vonatkozásban nem osztályozza a rabbikar tagjait, sem azok szerint a tanulmányok vagy iskolák szerint, a melyek hivatásukra előkészítették őket, sem pedig a hitközségek pártállása szerint, a melyekben papi tisztséget viselnek.

Tanácskozásainkban minden komoly nézet érvényre emelkedhetik, lapunk nyitva van a legkülönbözőbb felfogások előtt, egyesületünk igazgatásából mindenki kiveheti részét, a kit a kartársak arra hivatottnak tartanak, s aki a rabbikar szolgálatában dolgozni hajlandó. Egyenlők vagyunk valamennyien a rabbikar minden tagját befogadni kész egyesületben és ha vannak, a kik némi előnyben vagy fokozott figyelemben részesülnek,

ezek mindig azok közül valók, a kikről azt hisszük, hogy bizonyos tartózkodással közelednek felénk és a kikkel ennek folytán fokozott mértékben akarjuk éreztetni testvéri szeretetünket.

Nem meglepő-e, hogy ilyen körülmények között statusquo hitközségekben működő egyes kartársakban az a gondolat támadhatott, hogy még külön szövetségben egyesüljenek? A szándék nem új és kezdeményezői már évekkel azelőtt lekötelező nyíltsággal, az Országos Rabbiegyesület működése iránt való elismerésnek és bizalomnak kifejezésével és annak kijelentésével, hogy ennek kötelékében megmaradni és a kívülállókat is számára megnyerni óhajtják, közölték azt e sorok írójával. Az eszme megvalósulásának elmaradásából joggal következtethettünk arra, hogy sikerült őket a tervbe vett újabb alakulás felesleges és a felekezet egységének szempontjából káros, sőt veszélyes voltáról meggyőzni. Rámutattunk arra, hogy a német analógiára való hivatkozás semmiféle bizonyító erővel nem bír, minthogy Németországon a hagyományhoz ragaszkodó rabbikkal a hagyománynyal sokban szakító Richtlinien követői állanak szemben és ha a német szabadelvű rabbik ily vallási irányzata a hagyomány híveit arra készítette, hogy a nézetük szerint veszélyeztetett törvényhűség védelmére külön egyesületben tömörüljenek, ebből korántsem következhetik az, hogy magyar rabbik is szövetkezzenek annak a hagyománynak oltalmára, a melyet hazánkban senki nem ostromol, a melynek megvédésére semmiféle szükség nincs, minthogy annak tiszteletében valamennyien egyek vagyunk, minthogy az ahhoz való ragaszkodás minden magyar rabbi működésében kifejezésre jut, ha más, a vallásos életet nem érintő és különben sem lényeges kérdésekben eltérők is a felfogások a rabbikar egyes tagjai között. Rámutattunk az ellenmondásra, a melybe önmagukkal keverednek az újabb egyesület létesítésének hívei. Ha kezdeményezésük nem irányul az Országos Rabbiegyesület ellen, ha annak működésében nem volt semmi, a mi konzervatív szempontból nyugtalaníthatna volna őket, ha elismeréssel adózva vezetőségének, kijelenthetik, hogy kötelékében meg akarnak maradni és kilátásba helyezhetik, hogy abba be fognak lépni a statusquo hitközségekben működő kartársak közül azok, a kik eddig nem voltak tagjai, nincs-e ezzel egyszersmind megállapítva az új vállalkozás felesleges volta? Vajjon ennek a szándéknak nyilvánítása nem jelenti-e egyszersmind azt is, hogy az Országos Rabbiegyesület annak a vallási irányznak hódol, a melynek ők is hívei! Ha vallásos, konzervatív tekintetben kifogás alá esnék, vajjon megmaradhatnának-e kötelékében? Lehetnek-e tagjai oly egyesületnek, melynek irányzata vagy működése legszentebb érzelmeiket sérti? Ha megmaradnak tehát, ha úgy érzik, hogy elveik megtagadása nélkül bátran meg is maradhatnak, mert az egyesületben nem történik semmi, a mi konzervatív felfogásukba ütközik, mire való a külön csoportosulás? Ha pedig a vallást nem érintő, de nézetük szerint mégis fontos kérdésekben térnek el a felfogások, nem tennének-e a saját külön törekvéseiknek nagyon értékes szolgálatot, ha az egyesület keretében ügyekznének híveket hódítani számára, ha az eszme-

váltásokra folyton-folyvást kínálkozó alkalmakat felhasználnák arra, hogy az övéktől eltérő felfogásokat megcáfolják, hogy a másnézetűeket az ő álláspontjuk helyességéről meggyőzzék? Vajjon létesült volna-e a Talmud, ha a különböző felfogások hívei egymástól különváltak, külön-külön önálló szervezetekben tömörültek volna? De hiszen nincsenek is ily külön törekvések, nincsenek ily külön érdekek és célok, melyek az Országos Rabbiegyesület gondjaira bízott egyetemes érdekekben és célokban benn ne foglaltatnának. Az Országos Rabbiegyesület minden magyar rabbi érdekeit képviseli, nem kutatva, hogy kongresszusi, statusquo, orthodox avagy szefárd hitközségben működik-e.

Az éveken át pihent eszmét a statusquo hitközségek szervezkedési mozgalma ébresztette fel újból. Tudomásunk szerint az ezekben a gyülekezetekben működő kartársak tulnyomó többsége nem helyesli. Már erélyes tiltakozások hangzottak fel ellene. A magunk részéről csak arra a nagy kárra, azokra a végzetes következményekre mutatunk rá, a melyek megvalósulásából a magyar zsidóság legfontosabb egyetemes ügyére háramolnának. Nemcsak a saját java, hanem a magyar zsidóság egyetemes felekezeti érdekei szoros egységre intik a rabbikart. Le kell bontani a válaszfalakat és összekapcsolni a szellemeket. Tartozó kötelességünk a szakadozottságnak közepette a vallás és a hitfelekezet egységét feltüntetni. A magyar zsidóság életbevágó érdekei kívánják, hogy rá lehessen mutatni arra, hogy a felfogások elágazhatnak, egyes kérdésekben egymással szembe is kerülhetnek ugyan, de a vallás *egy*, a felekezet megbonthatatlan.

Az egyes protestáns hitfelekezetekben – nem azok *között*, hanem azokon *belül* – nagyon mélyreható eltérések vannak a vallás alapvető intézményeit igen közelről érintő kérdésekben, ott is megvannak az egyes iskoláktól képviselt különböző irányzatok, de kinek jutna eszébe a lelkészeket az eltérő felfogások vagy iskolák szerint csoportosítani? Nem hogy arra gondolnának, hogy a fennálló két egyesületet – a reformátusokét és az evangélikusokét – újabbakra darabolják fel és szétrobantsák azt az egységet, a melyben annyi erő és energia rejlik, hanem inkább kapcsolatot ügyekeznek teremteni közöttük, hogy egyes ügyekben annál biztosabb sikerrel járassanak el.

És magyar rabbik újabb szakadást akarnának előidézni, újabb frakció létesítésével még jobban gyengíteni a felekezetet, mely a régi szakadás átka alatt már oly sokat szenvedett és erőre kapni nem tud, mert a régi sebek nem gyógyulnak! Fegyvert akarnának adni azok kezébe, a kik szívesen látják a viszályt, mely a magyar zsidóságban dul és visszaélnék önokozta védtelenségével! Rabbik az ellentétek kiélezésével okot akarnának szolgáltatni arra, hogy azt lehessen mondani, hogy nem egy és nem két, hanem három zsidó felekezet van ebben az országban! Elismerjük szándékuk tisztaságát, indítékaik kifogástalanságát, de annak a testvéri szeretetnek jogán, a mely hozzájuk fűz, elvárhatjuk tőlük, hogy tartózkodni fognak oly lépéstől, a melyből csak a legnagyobb károk származhatnak a magyar zsidóságra.

A zsidó heraldikáról .

Dolgozatom címéhez talán mindjárt egy kérdőjelt kellene illesztenem, mert a tudomány ezen ágával foglalkozó szaktudósok nagyobbreszt azon véleményen vannak, hogy a cimerek eredete a keresztes hadjáratok idejére vilhető vissza, midőn egyes főurak lovagokból álló kísérettel indultak hadba és a cimernyelvényeket a kölcsönös összetartozandóság felismerése tette náluk szükségessé.

Szerintük kezdetük a XII. század közepére tehető és akkor is legelőször a zászlón használtattak.

Később azután a paizsban léptek fel, utána pedig a pecsétmezejére vésték és végre ezek mintái után a XIII. század folyamán az érmek is felvették volna azokat.

Csak *Prinsault Kelemen*, ki 1416-ban egy tíz fejezetű munkát írt a *heraldika* rendszeréről, viszi vissza a cimerek eredetét *macedoniai Nagy Sándorig*, sőt egész *Hektorig*, azaz *Trója* idejéig.

E francia tudós nyomán azután szinte légiókra megyen azon heraldikáírók száma, kik a cimerek eredetét visszavezetik egész az ókor szürkületéig.

Fennevezettnek munkája révén írta meg 1886-ban a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából *bárvó Nyári Albert* is »A Heraldika vezérfonala« című öt fejezetes munkáját.

Ezen művek alapján bukkanunk azután rá, hogy az ó-korban élő zsidó őseink szintén használtak volna cimereket és különböző kiváltságos jelképeket.

Különböen a *Talmud* és *Midrás* könyvei, a melyeknek évezredes feljegyzéseit az irodalmi világ érthetetlen elfogultságból többnyire csak hitregéknek, de legjobb esetben minden hiteles alapot nélkülöző tudományos hypothesiseknek hajlandó minősíteni, már szintén foglalkoztak a *zsidó heraldikával*.

Vessük tehát kissé össze feljegyzéseiket a heraldika tudósainak szakmunkáikban megírt véleményeivel.

Favin András például a cimerek keletkezését egyidejűnek tartja az őseimbekkel, azt mondván, hogy Kain utódai földmivelő eszközöket, Séthéi pedig állat- és növényországból választott képeket viseltek paizsaikon.

Féron és *Fürsten* éppenséggel Ádám ősapánk cimereéről értekeznek.

Segoin a cimerezet keletkezését az özönvíz idejére teszi és feltalálójának Noét, a bárka megépítőjét tartja.

Páriz Pápai Ferenc a fentemlített francia írónál sokkal engedékenyebb már, a mennyiben a cimereket csak Jákob patriarkától származtatja.

Ezekkel ellentétben a *Midrás* bölcsei Ábrahám törzsatyánk idejét jelzik elsőknek a cimerek használatában.

Ugyanis szerintök (Beresith Rabba XXXIX. 16.) kortársai érmekeket verettek volna tiszteletére, a melyeknek az egyik oldalán egy aggastyán és

egy matróna, a másikon pedig egy ifjú és egy hajadon foglaltattak, jelképezve általa az öregek tapasztalatainak és az ifjak akaraterejének hasznos érdemeit, a mely fényes erényekkel felruházva, karöltve valósította meg Ábrahám és Sára hitvese a *monotheizmus* eszméit.

Viszont a cimerek használata szerintök csak a sivatagban divott volna először, a mikor Mózes barangoló népének táborozását olyképp osztotta be, hogy a 12 törzsből álló Izraelnek három-három törzse cimerevel és zászlajával egy-egy világtáj felé jutott. (Bamidbar Rabba II. 3.)

Nevezetesen: keleten *Juda*, *Iszakhar* és *Zebulun* törzsei táboroztak. Az első zászlajának színe kék volt és cimere egy zöld mezőben álló oroszlán, e törzs hátorságának a jelképe. A másodiknak színe sziürke és cimere a nap és a hold, szimbólumai a világító tudománynak, a melynek e törzs szolgálatában állott. És végre a harmadiknak a színe fehér és cimere egy hajó volt, a mely e törzsnek a világkereskedelemben résztvett élénk forgalmát juttatta méltóképpen kifejezésre.

Délen *Ruben*, *Simcon* és *Gád* törzsei táboroztak. Az első zászlajának színe piros és cimere egy gyermekfej volt, vonatkozással az általa talált »dudáim« növényre, a melynek élvezése az ókorban erotikai határsárról volt nevezetes. A második zászlajának színe zöld és cimere egy kard volt, egybefoglalva Szichem város tájképével, a melynek lakóit hajdanta e törzs megalapítója bosszúból kiirtotta, mivelhogy fejedelmének fia nővérét, Dinát megbecstelenítette. A harmadiknak színe fekete, cimere pedig egy kis hadsereg volt, visszatükrözöttetve e törzsnek az ígéret földjének elfoglalásakor teljesített előőrsi szerepét.

Nyugaton *Esvaim*, *Manasse* és *Benjámín* törzsei táboroztak.

Az első zászlajának színe vörös-barna és cimere egy aranymezőben foglalt ökörfej volt, a mely jelvénytől egykoron Mózes e törzs megalapítójának ősatyját, Józsefet ruházta fel. A második zászlajának színe ugyancsak sötétbarna és cimere egy egyiptomi város volt, felidézve azokat az érdemeket, a melyeket e törzs őse, József hajdanta a Faraók országában szerzett. A harmadiknak zászlaja többszinű és cimere egy farkas volt, vonatkozással az áldásra, a melyet Jákob halálos ágyán e törzs fejére adott.

Végre északon *Dán*, *Aser* és *Náftáli* törzsei ütötték fel sátraikat.

Az első zászlajának színe tiszta fekete és cimere egy kigyó és egy saskeselyű volt, szimbolizálva e törzs ellenségeinek seregeit. A másodikonak zászlaja olajszinű volt, a melyre cimereül olajbogyók voltak alkalmazva, vonatkozással birtoka kövér talajának rendkívüli termőképességére. A harmadik zászlajának színe a világos borhoz hasonlított és cimere ünőszarvas volt, vonatkozással a törzs őseinek jutott atyai áldásra.

Több mint valószínű, hogy Izrael törzsei Egyiptomnak köszönik ezeket a jelvényeket. *Beaumont* a cimerek keletkezési helyének Egyip-

tomot tartja. Szerinte a heraldikai liliom, a stylizált lothusvirág és a későbbi címerekben annyiszor előforduló oroszlánok sem egyebek, mint egyiptomi és arab átültetmények.

Egészben véve az egyiptomi műalakok komoly jellegű vonásait látja a középkori címerek formáiban tükröződni. De éppen mivelhogy az ókori jelképek a középkori címerekkel azonos alapmotívumok hatásai alatt támadtak és fejlődtek, alaki képződésüknek is ezekhez hasonló irányt kellett venniük. Az e téren észlelhető különbségek nem annyira motívumai közösségének hiányából, mint inkább ezek arányeltéréseiből származtak.

A középkori címereknél t. i. inkább a *hadi*, a görögöknél és a rómaiaknál viszont a *vallásos és történelmi* motívumok voltak előtérben, a zsidó népnél ellenben egyaránt érvényesül *mindkettő*. Azért vergődtek náluk majdnem az egyhanguságig az oroszlán és sas alakok máig is tóráköpenyeken és frigszekrényi függönyökön, mint az erő és hátsorság szimbólumai, annyira tulsulyra.

A »moneta«, vagyis a címeres érmeek használatával a zsidó népnél a honfoglaló *Józua* idejében találkozunk ismét. A nagy honfoglaló érdemeinek a megörökítésére kortársai ugyancsak érmekeket verettek, a melyeknek egyik oldalán ökor, a másik oldalán bika volt, jelképezve szembetűnő bátorságát és példás hősiességét. (Beresith-Rabba XXXIX. 16.)

Ezután megint egy pár század forgott le, míg újból egy zsidó heraldikai nyomra akadunk, nevezetesen Dávid király idejében, kivel szemben kortársai szintén azzal fejezték ki hódolatukat, hogy »monetákat«, azaz érmekeket verettek a tiszteletére, a melyeknek az egyik lapján egy pásztorbot és egy pászortársolya, a másikon pedig egy torony díszlett. (Beresith-Rabba XXXIX. 66.)

A címer annak pályáját jelképezte, ki szerény pásztorbórból egész a királyi méltóságig vitte.

Hőstettei *Góliát*, a filiszteusi óriásnak a leküzdésével vették kezdetüket, (Sámuel I. 17. 50.), dicső befejezésüket pedig Jeruzsálem a főváros és a fölötte elterülő Cion fellegvárnak a *jebuzitáktól* való elfoglalásában nyerték, (Sámuel II. 5. 7.) mely utóbbira Dávid később *csucsíves* bástyákat emelt. (Sámuel II. 5. 9.)

Itt meg kell jegyeznünk, hogy az ókori heraldika az érmeek és címerképek értelmi kifejezésére kétféle eljárást követett.

Ugyanis a moneta és címer tulajdonosára vonatkozó eseményeket és fogalmakat vagy szimbolikus alakba öltöztette, vagy pedig azoknak az eseményeknél szerepelt egyes fő tárgyak ábráival adott kifejezést. Így történt ez Dávid monetáinál is.

Ámde e jelvényképeket ugylátszik már maga a király jóval a dicsőségét megörökítő érmeek megjelenése előtt is, mint címerábrákat alkalmazhatta az általa viselt háborúknál használt paizsokon. Ez a heraldikai jelvény még ma is divik felekezetünk körében »*Mógén-Dóvid*«, Dávid paizsa elnevezés alatt.

Alakját ezen ábra a széles nyílású és azután mindinkább keskenyülő pásztortarsolyától ∇ , a föléje helyezett pásztorbotból ∇ és a Cion várára emelt Δ kupalaku toronytól nyerte, a melyeknek összetételéből keletkezett azután az ismert két háromszög, vagyis a »*Mógén-Dóvid*« nevű címeres jelvény.

Személyes vonatkozású zsidó éremmel a perzsák idejében élő Mordechájnál találkozunk ismét, ki ott azzal szerzett magának felekezete körében elévülhetetlen érdemeiket, hogy meghiusította Hámán fondorlatos tervét, a mely könnyen végzetessé válhatott volna a Perzsiában élő összes zsidóságra.

A tiszteletére veretett érmek egyik részén egy lamuval behintett zsák, hátsó lapján pedig egy aranynyal himzett biborpalást volt, a melyek hitsorsosainak gyászos állapotát és annak jobbrafordultával a felszabadítónak fényes pályáját jelképezik.

Ezután megint egy kis szünet állott be a zsidó heraldikában, miglen *Igazságos Simon*, a hőselekkü Makkabeusoknak kiváló alakja, bölcs higgadt-ságával nemesak a zsidó vallás szabad gyakorlását vivta ki elnyomott hitsorsosai számára, hanem dicsőségesen megszerezte népe teljes politikai függetlenségét is.

Idejében elpihent a feldult országban a sok évtizedes harci lárma. Demetrius szír király 143-ban önként lemondott mindama adónevekről, melyeket eddigelé a zsidók mint hűbéresek, kötelesek voltak a szireknek beszolgáltatni

Sőt még Simont, a népezért, ünnepélyesen a zsidók fejedelmének és főpapjának is proklamálta. A béke öröme oly általános, a szerencsés fordulat oly korszakalkotó volt, hogy a felszabadult zsidóság azt időszámításának kiindulópontjául fogadta el.

Azokon a pénzdarabokon pedig, a melyeket Simon veretett, az ó-héber betűs felirat alatt mint a béke heraldikai jelképei, az üdv kelyhe és egy olajág voltak láthatók.

Mások véleménye szerint az ezüst sékelek e jelvényei nem kelyhet és olajágot, hanem a manás edényt és Áron főpap kivirágzott vesszejét ábrázolták volna.

A Simonféle rézpénzek elő részén pedig két ág volt egy citrussal és hátsó lapján egy pálmaág két gyümölcsös kosár között.

A többi hasinoneusi fejedelem szintén veretett pénzt s *Hyrtan János* volt az első, ki a pénzekre nevét is verette, viszont *Jannai Sándor* zsidó és görög felirattal látta el azokat.

Példájukat a *Herodes*-dinasztia is követte, mely azonban már teljesen feláldozta a nemzeti nyelvet és tüntetőleg csakis görög pénzfeliratokat alkalmazott.

Sőt I. és II. Agrippa az általuk veretett pénzre nem az eddigi jelvények helyett emberi alakokat, kezdetben a római császárok és később már a saját képüket is alkalmazták a zsidó vallás törvényeinek egyenes tilalma ellen.

A zsidó királyok és etnarchokon kívül a római helytartók is verettek rézpénzt, mely mind a császár nevét viselte és oly jelvényekkel volt ékesítve, melyek a zsidó nép vallásos érzületét nem sértették.

Ilyenek voltak például a buzakalász, pálma, liliom, bőségszaru stb.

Végül megemlítendők még azok az érmeek is, a melyeket *Бар-Кочба*, a zsidó forradalınár 130-ban a római ércpénzekből átveretett.

Ezután ismét jó hosszú időre nyoma a zsidó cimereknek, mert a *diaspora* ideje, a mely most végleg köszöntött be a leigázott és függetlenségétől teljesen megfosztott Izraelre, érthetőleg mindenre inkább csak épp a zsidó cimerek fejlesztésére lehetett alkalmas.

Sok-sok évszázad lezajlása után, csak a középkorban találkozunk ismét vele. A cimerek e fénykorában igen természetesen a zsidók körében is felütötte a fejét.

Igy például többek között az *augsburgi* zsidó község 1298-ban egy oly jelvényes pecsétet használ, melyen egy kétfejű sas volt, fölötte pedig egy jellegzetes zsidó kalap lebeg héber és latin feliratokkal körítve.

Sőt a XIV-ik század első felében már egyes kitünőbb állású zsidók is tulajdon cimeres pecsétet használtak, melyeknek érdekes példányaira a zürichi, ueberlingeni, karlsruhei és metzi levéltárakban található.

A zürichi zsidó cimere »Mózes Menachem fiának« egy 1329-ik évi okmányon függő pecsétjén fordul elő és három csücskeikkel érintkező zsidó kalapot ábrázol. A másik pecsét az előbbinél 23 évvel későbbi; »Isra, a megboldogult Sámuel rabbi fiáé« és cimeres paizsában gémes-kereszt módjára rendezett, fejével érintkező három halat tüntet fel. Mert nem szabad elfelejtenünk, hogy a XV-ik század második feléig a legalsóbb osztályok, a gyámság alatt álló és a büntetésből polgári jogaiktól megfosztott egyének kivételével, mindenki szabadon választhatott magának cimert és minden különösebb engedély nélkül viselhetette azt. Így tehát a hiúságtól szintén nem ment zsidók nagyban éltek is akkortájt e joggal.

A középkor jelezési szenvedélye még az öltözékek heraldikai alakítására is kiterjedt.

A főurak és lovagok cimereik színeiben és alakjaival szőtt kelméből készült öltönyt viseltek, mely a cimerező felosztása és színképei szerint állítottatott össze, nem ritkán legrikítóbb módon. Ha az illetőnek cimere pl. sárgával és vörössel volt hasítva, egész ruházatának is e két színből és pedig az öltözék jobb felének sárgának, bal felének pedig vörösnek kellett lennie; ez esetben igen gyakran felső öltözékével összhangban két különböző színű lábbelit is, vagyis az egyik lábán sárga, a másikon vörös cipőt viselt. Az ily lovag azután olyan volt, mintha két fél egyénből lett volna összeragasztva.

A cselédek és a fegyveresek egyenruhái uraik cimereit viselték, de nem azoknak cimeralakjait is.

Angliában az udvari személyzet és a zsoldosok karjaikon, hátukon és mellükön uraik családjelvényét, az úgynevezett »*badge*«-t viselték.

Corvinus Mátyás király szemtanuk bizonyosága szerint ünnepélyek alkalmával felváltva aranyyai átszőtt fehér-zöld, majd vörös kelméjű dolmányt viselt.

A pfalzi követek jelentése szerint a Mátyás király és Beatrix násza alkalmával Budára vonuló királyi násznép közt a király előtt lovagló komornokok öltözéke a királyi címer színeit viselte. A megkülönböztetés módja idővel megalázó céllal kötelezővé vált a nyugati államokban a zsidókra nézve és nagyban divott Magyarországon is. Ugyanis a Zsigmond korabeli budai törvénykönyv 193-ik cikke szerint az akkori zsidók is különleges öltözékre szorítottak. Állott pedig ezen öltözet a ruházat fölé vetett vörös köpenyben, melynek legfeltűnőbb helyén gyűrűformájú ruhadarab volt látható és csuklyának nevezett csucsos kalapban. Ezen öltönytől alól, mely a mohácsi vészig tartott, csak nagyrítján kaphattak egyesek felmentést. Így például *Mendel Jakab* és családja, zsidó főnöksége kitüntetésekül »in signum praefecturae suae«, kit Zalkán váci püspök 1517-ik évi, a pozsonyi levéltárban őrzött levelének bizonyosága szerint Ulászló király mentett fel, továbbá *Zakariás* pozsonyi orvos »ut eo tutius et securius infirmos visitare queat« 1511-ben.

A dekadens XVIII. század türelmetlen rendeleteivel felélesztette ezt az intézményt is.

Csakhogy most már nem tarthatta magát, mert derengeni kezdett a felvilágosodás hajnala, a mely szétrebbentette a sötétség szolgálatába szegődött szűkkeblű és szűk látkörű lovagoknak árnyalakjait és a francia forradalom után lassankint tért hódított az ember- és polgári jogok egyenlőségének elismerése.

A XIX-ik században lezajlott európai forradalmaknak a középkori intézmények maradványai ellen irányult támadásai a heraldika tárgyait sem hagyhatták érintetlenül.

A kultúra áldásos hatása alatt a heraldika régiségeket fürkésző tudományággá vált és az eleven társadalom forgatagából kiközösítve, a néma és csendes muzeumok lomtáiraiban kutat, hol szerényen és hivalkodás nélkül huzódnak meg a régi emlékeknek a korszellem erejétől széttépett foszlányai.

Gyöngyös.

Feigl L. K.

Egyesületi élet.

II.

III. Elnök jelenti, hogy dicsőült I. Ferenc József király elhunytá alkalmából IV. Károly király Ő felségének az egyesület legmélyebb részvétét és alattvalói hódolatát tolmácsolta. A Felső legmagasabb parancsára a kabinetiroda Zalamegye főispánja útján fejezte ki köszönetét. Jelenti továbbá, hogy az Országos Iroda amult évben folyósított 40,000 K háborus segélyből fenn-

maradt 284 K 96 f. összeget az egyesület Báró Eötvös József segélyalapjának adományozta és közli, hogy Dr. Goldberger Izidor 100 koronát juttatott az egyesület pénztárának azzal, hogy ez összeg kamatai tagsági díjának fedezésére szolgáljanak. Az egyesület anyagi támogatása annál örvedetesebb, minthogy rabbik és rabbik özvegyei szorult helyzetükben igénybe veszik az egyesület pénztárát és az elnökség készségesen adja meg a kért segélyt ama korlátok között, a melyeket az egyesület anyagi helyzete szab. Közli azután, hogy Dr. Szabolcsi Lajos, az Egyenlőség szerkesztője szives volt a harctéri tóra és imaszerek beszerzésére szolgáló 406 koronát tevő Kelemen-alapot erre a célra az elnökség rendelkezésére bocsátani és végezetül jelenti, hogy az Országos Közélelmezési Hivatal elnökéhez, báró Kürthy Lajoshoz felterjesztést intézett, a melyben a baromfinak szemes takarmánnyal való etetésére vonatkozó tilalomnak akként való módosítását kérelmezte, hogy az izrael. vallás hiveinek meg legyen adva a lehetőség, hogy háztartásaikat a legszükségesebb libaszir mennyiséggel elláthassák. Felterjesztését Kürthy báró a következő leirattal intézte el „Folyó évi február hó 6-án 102 sz. a. kelt beadványára értesitem a t. Elnökséget, hogy habár a baromfi állomány tartására rendelkezéseim értelmében szemes takarmány általában vissza nem h gyható, az izraelita családoknak mégis módjukban van a libaszir szükségletükről gondoskodni az által, hogy a hizlalás céljaira szánt tengeri rekvirálása ellen az illetékes elsőfoku hatóságnál felszólamlanak és annak esetleg sérelmesnek vélt határozata ellen hivatalomhoz felebbeznek. A kérdést általános rendelkezéssel szabályozni nem áll módomban, de a felszólamlások, illetve felebbezések elbírálásánál alkalom és mód nyílik arra, hogy az érdekelt háztartások jogos igényei kielégítést nyerjenek.“

A közgyűlés a jelentéseket tudomásul vette és Dr. Adler Illés, Feldmann Mózes, Dr. Groszmann Zsigmond, Dr. Hevesi Simon és Dr. Kiss Arnold tagokból álló bizottságot küldött ki, a mely hivatva lesz a közélelmezési hivatalnak a közélelmezéssel egybefüggő, hitfelekezetünket érdeklő minden kérdésben szakszerű felvilágosítással szolgálni. Az elnökség a bizottság megalakulását az egyesület köszönete kapcsán a Közélelmezési Hivatal elnökével fogja közölni azzal, hogy a mikor az ügy szempontjából kívánatosnak tartja, igénybe vegye közreműködését.

IV. Elnök ismerteti az izraelita tábori lelkészet ügyének állását, közli, hogy a hozott határozat értelmében felterjesztést intézett a miniszteriumhoz és értesülése szerint eljárásának annyiban volt is sikere, hogy a hadügyminiszterium rendelkezéséből most már csakis lelkészi minőségben működő rabbik hivatnak be tábori lelkészi szolgálatra. Ezzel az eredménnyel azonban beérni nem szabad és multhatatlanul szükséges, hogy a katonai lelkészi szolgálat béke idejére is szerveztessék; a most tapasztalt hiányok és bajok azzal a körülménnyel állanak szoros kapcsolatban, hogy békében katonai lelkészetünk nincs. a mi, ha a háboruban mutatkozó következményeket nem tekintjük is, tarthatatlan állapot. Rámutat arra, hogy a protestáns felekezetek is komolyan foglalkoznak a kérdéssel és annak oly megoldását szorgalmazzák, mely igényeket teljes mértékben ki fogja elégíthetni. Nekünk is hasonló lépéseket kell

tennünk és illetékes helyen az izr. katonai lelkészet nagyfontosságú ügyének megfelelő rendezését kieszközölnünk. A közgyűlés egyhangulag hozzájárult az elnöki előterjesztéshez.

V. Elnök a háborúval kapcsolatos házassági kérdésekre irányítja a közgyűlés figyelmét. Ezek a kérdések az utolsó közgyűlést és két választmányi ülést foglalkoztatták és nagyon komoly megfontolások tárgyát tették. Az elnök felkérésére Feldmann Mózes megírta az agúna ügyről szóló értekezését, a melyet az egyesület a választmány határozatából ki is adott és a kartársaknak, valamint a kérdés iránt érdeklődő más szakferfiaknak megküldött. A választmány utolsó, m. é. december hó 12-én tartott ülésén feltétlen elismeréssel adózott a kitűnő munkának és háláját fejezte ki tudós szerzőjének, de mellőzve egyes tételeinek tárgyalását és határozathozatal alá bocsátását, kimondotta, hogy a március havában tartott választmányi ülés határozatából kiküldött tanácsra bizza, hogy a saját hatáskörében döntse el a felmerülő kérdéseket. Ezt javasolja elnök a közgyűlésnek is azzal a hozzáadással, hogy minden hitközségben lehetőleg gondoskodás történjék a szükséges adatok összegyűjtéséről és megőrzéséről és hogy minden rabbi az eljárás egyöntetűsége végett a tanácshoz terjeszse a felmerülő fontosabb kérdéseket. A közgyűlés Dr. Hevesi Simon, Feldmann Mózes, Dr. Spiegel Ármin, Dr. Kiss Arnold, Dr. Adler Illés és Dr. Klein Dezső hozzászólása után egyhangulag elfogadta az elnöki indítványt.

VI. Elnök megemlékezve az utolsó közgyűlésnek abbéli határozatáról, hogy az egyesület gyűjtse össze a hitközségek és rabbik háborús hazafias működésére vonatkozó adatokat, előadja, hogy ennek a határozatnak végrehajtása mennyire fontos általános szempontból, de a rabbikar saját külön erkölcsi érdekeinek szempontjából is. Nagyon kívánatos, hogy az egyesületnek rendelkezésére álljon az anyag, a melyből meg lehet majd alkotni a rabbik háborús lelkési működésének és hitközségeinek hazafias munkásságának hívéké. Azt indítványozza tehát, hogy a közgyűlés az adatoknak az elnökséghez való beszolgáltatására kérje fel a rabbikat. A közgyűlés ebben az értelemben határozott.

VII. Elnök előadja, hogy a háborúval kapcsolatos nagy átalakulások a hívek fokozott lelki gondozását teszik szükségessé. Fontos és súlyos feladatok hárulnak a rabbira. De a béke helyreállítása után is nagyon intenzív lelkési munkásságot kell majd kifejteni, hogy a vallásos élet megtermékenyüljön és újból felépüljön az, a mit a háború romba döntött. Ez a nagyjelentőségű feladat a vallásos élet egyik legfontosabb megnyilatkozására: az istentiszteletre és legnevezetesebb tényezőjére: a hitoktatásra irányítja tekintetünket. Különösen egy aggasztó mérveket öltött és hatásaiban nagyon káros jelenségre kíván rámutatni, mely mind a két téren tapasztalható. Ez az egyöntetűség teljes hiánya. Valóságos anarchia uralkodik templomainkban és iskoláinkban. Minden templomban más-más istentiszteleti formák, minden hitközségben más-más szertartásokkal konfirmálnak, temetnek stb. Ez a híveket zavarba ejti és bizalmatlanságot kelt bennök. Gyakran szkepzissel fogadják a rabbi intézkedéseit és sűrűn felhangzik a panasz, hogy nem szívesen hajolnak meg

tekintélye előtt. Sokszor kérdik, hogy vajon nincs-e semmiféle norma, mely mindenkit kötelez és ha nincs, miért nem alkotják meg az erre hivatottak? Nem a fennálló ritusról, nem a vallásos szabványoktól megállapított vagy régi szokástól szentesített liturgiáról van szó, hanem az istentisztelet amaz alkotórészéről és egyáltalán oly szertartásokról és intézményekről, melyeknek még nincs múltjuk, melyeket tradíció még nem szentesített, a melyeknek formája még nem alakult ki véglegesen. Ilyenek pl. az ifjúsági istentisztelet, az évmegnyitó és záró istentiszteletek, a konfirmáció, a gyászünnepek, a magyar imák és énekek. Egyformaság soha sem volt az istentiszteleti intézményekben és az egyes hitközségekben uralkodó vallásos szokások iránt való köteles tiszteletet nagyon helyesen föléje helyezték a különben kívánatosnak elismert egyöntetűségnek, de a mennyire az egyes hitközségek tradícióinak sérelme nélkül még lehetséges, oly intézményeknél, melyeknek formáit semmiféle hagyomány még nem rögzítette meg, nagyon fontos érdekek az egyöntetű rendezést, különösen pedig a papi funkciók egyöntetű szabályozását kívánják, sőt annak a nézetnek a jogosultsága sem tagadható, hogy a szabályozásnak még a papi hivatalos ruházatra is ki kellene terjednie. Azt indítványozza tehát, mondja ki a közgyűlés, hogy kívánatosnak, sőt szükségesnek tartja a kodeksekben vagy a vallásos szokástól meg nem állapított istentiszteleti intézményeknek, jelesül pedig a papi funkcióknak a szabványtól vagy szokástól szentesített rítus és liturgia érintése nélkül való egyöntetű szabályozását és megbizsa a vallásügyi bizottságot, hogy erre vonatkozó, minden részletre kiterjedő normatívumot dolgozzon ki.

Ugyanazt az önkényt, folytatja az elnöki előterjesztés, melyet az istentisztelet terén tapasztalunk, még fokozottabb mértékben a hitoktatás körében észleljük. Szól annak káros hatásairól és azt javasolja, mondja ki a közgyűlés, hogy a hitoktatásnak az egész országban való egységes szervezését mulasztatlanul szükségesnek tartja és ezért felkéri a kartársakat, hogy előbbi közgyűlési határozatok értelmében honosítsák meg hitközségeikben az egyetemes tantervet. Minthogy azonban a tanterv egyes rendelkezései egyes kartársak felfogása szerint módosítandók volnának, minthogy jelesül abban különböző, egymástól elütő iskolatípusok, a melyek jellegüknél, hivatásuknál és a tanulók értelmi fokánál fogva más-más tananyagot és módszert kívánnak, egymástól elkülönítve nincsenek, megbizsa a tanügyi bizottságot, hogy a tanterv tüzetes, minden részletet felölelő átvizsgálását sürgősen vegye munkába és ezirányú működéséről az elnökségnek időközönként tegyen jelentést.

Elnök újból rámutatva az egyöntetűség nagy fontosságára és méltatva annak kiváló erkölcsi hatásait is, indítványainak elfogadását kéri. A közgyűlés élénk eszmecsere után, a melynek során Lebovits József, Dr. Adler Ignác, Dr. Kiss Arnold, Dr. Rosenstein Mór és Rosenthal Tóbiás felszólaltak, egyhangulag elfogadta azokat.

VIII. Dr. *Hevesi* Simon előadása a rabbi kulturális és szociális feladatairól nagy és erőteljes vonásokkal rajzolta azt a munkát, melyet a rabbinak e feladatok szolgálatában végeznie kell. A rabbinak tulajdonképpeni feladata kihatással lenne az életre. Mikor hitet és erkölcsöt tanít, embereket, jelleme-

ket és jó, Istent követő hiveket akar nevelni. Se a talmud tanulmányozása, se az önálló tudományos buvázkodás, se a csöndes tétlenség nem lesz kihátással az életre. A hagyományos irodalmat azért tanulmányozzuk, hogy vigyünk és adjunk belőle valamit az életnek. Tudomány dolgában pedig ám igyekezzék minden rabbi önállóan is valamit alkotni, de maradjon meg nemes becsvágyunk, hogy *tanítványok* legyünk, tanítványai a kiváló szakférfiaknak és jeles mestereknek, kik egy életet szentelnek szakmájuknak és másfelé néző ambíciók kedvéért ne hanyagoljuk el azt, a mit hitközségünk tőlünk vár és a mit hiveink nálunk keresnek, legfőbb hivatásunkat, hogy a meglévő eredményeknek tolmácsai és tradensei legyünk. Tehát tanítványok legyünk, a kik egész életen át tanulnak, hogy népszerűsített formában a hivek sokaságát nevelhessék és taníthassák.

Szólt azután egy bibliai vers talmudi magyarázatának rendkívül szellemes alkalmazásával a *hítszóno*ki tanítás jelentőségéről és kötelemének fontosságáról, de hozzátette egyszersmind, hogy az önmagában még nem elég. A kornak fogalomvilága, a „földnek kövérsége“, az „ég harmatával“ egyesülve, minden időben fejlődő lelki szükségletet kielégítő új tápot, új misnát teremt. A tanítást ki kell vinni az *életbe* is és erre a célra kell a papnak folyton tanulnia, hogy taníthasson.

Ez annál inkább szükséges, mert a félig-meddig intelligens emberek nagy tömegében egy sajtósághoz balhiedelem van elterjedve, a mi őket arra bírja, hogy a vallástól hovatovább eltávolodjanak. Ez a balhiedelem abban áll, hogy a vallást a *kulturátlansággal* azonosítják. — A vallást tehát kulturális jelentőségében kell a hiveknek bemutatni. A vallás kulturális hatásaira a háború utáni emberiségnek amúgy is égető szüksége lesz. A vallás iránti melegség és szeretet legott emelkedni fog, ha kulturális értékében tudjuk bemutatni hiveinknek.

A vallás *önálló tényező*, önmagában bírja fontosságát, nagyobb mint a filozofia, annak fölötté áll. A vallás embernevelő, jellemképző és egy fontos világfelfogásból eredő gazdag eszmetermésnek és irodalomnak erejével nemesítő kulturális hatásokról forrása és ebben a jellegében kell azt hiveinkkel megismertetni, hogy benne ők is a kultúra forrását újra és biztosan megtalálják.

Óhajtható, hogy minden hitközségben két esti tanfolyam működjék a rabbi vezetése alatt: egyik az ifjabbak részére, a hol a modern tudomány világításában ismertetendők vallásunk tanai, irodalmunk és történetünk, mindig azzal az igyekezettel, hogy az ősi zsidó könyvekben levő kulturelemek belévitessenek a köztudatba; a másik az eredeti források alapján az idősebbek részére. Ezen tanfolyamok vezetőségei az egész országban egymással kapcsolatba juthatnának, a szomszéd hitközségek rabbijai egyik a másiknak eklézsiájában változatosság kedvéért előadásokat tarthatnának, az összes tanfolyamok az Imit, az Omike és, mint első irányító fórum — az Országos Rabbiegyesület vezetése alatt országosan kialakult összefüggő szervezetté kapcsolódhatnának, így idővel egy gazdag és szép irodalmat teremthetnének,

mely a zsidó vallásfelekezet életében hatalmas regeneráló erő jelentőségével bírna.

A nevelés és tanítás munkája pedig átvezet a szociális tevékenység mezejére. Az általa alakított kulturcentrum működésével kiterjeszkedhetne a szociális tevékenységre. A háboru után ugyis óriási feladatok várokoznak reánk ezen a téren. A hitközségnél, a nőegyletnél, a városnál, a gyámhatóságnál a rabbi érdeklődése és munkakészsége hálás talajra találna, ha az általa vezetett tanfolyamok bizottsága az ő ujjmutatása nyomán a társadalmi bajok orvoslására is fordítaná gondját; új tervek, alkotások és kezdeményezések lépnének előtérbe és jutnának sikerre.

Ilymódon a vallási élet, mely a pap gondozása alatt áll, megint teljes mértékben alkalmassá válik arra, hogy társadalomnevelő, kulturális és ethikai tényező legyen, regeneráló erő, mely visszahat magára a zsidóságra és a pap hivatásának jelentőségét is világlatba hozza.

Az előadás a következő szavakkal zárult: A világ eszmékre szomjas, erkölcsileg senyed és bajokkal küzd. Ez a három dolog kulturális, ethikai és szociális munkát követel és sürget. E hármas tevékenység a zsidóság lényegéhez való visszatérést és regenerációt jelent. És azt tudom, hogy בכל עת זקנים מעמידים את ישראל, 2000 év óta a rabbik tevékenysége volt főtartó, éltető eleme a zsidóságnak és óhajtom, hogy ezután is így legyen. A *hivatottságot* ebben a diszes karban látom és az *akaratomban* bizom.

Elnök a feszült figyelemmel hallgatott, magas eszmékben és termékeny gondolatokban gazdag előadásért a közgyűlés legmelegebb köszönetét és elismerését fejezte ki.

IX. Elnök közli az elnökségnek az 1916. évi háborus segély szétosztásában követett eljárását. Az Országos Hadsegélyző Bizottság kongresszusi és statusquo hitközségekben működő, segélyezésre leginkább rászorult rabbik között való szétosztás végett 40,000 koronát bocsátott az Izraeliták Országos Irodájának rendelkezésére, mely az Országos Rabbiegyesület elnökségét bizta meg azzal, hogy a segély felosztása ügyében tegyen neki javaslatot, a melynek alapján azt foganatosítani fogja. Az elnökség az Országos Hadsegélyző Bizottság intenciójához képest, mely a segélyt a leginkább rászorult rabbiknak szánta, végezte a reá bizott, nagy felelősséggel járó feladatot és komoly megfontolás után, a viszonyok kellő mérlegelésével tette meg javaslatát. A hosszabb szolgálati idejű rabbik 300, a rövidebb szolgálati idejűek 250, a rabbihelyettesek pedig 100 K segélyben részesültek. Az utóbbiak segélyezését is indokoltnak vélte, noha a segély csakis rabbik számára volt megadva. Minden jelentkező kapott, a képesítés fokára az elnökség nem volt tekintettel. — Minthogy pedig pontos adatok nem állottak rendelkezésre, egyben-másban tévedhetett, de úgy hiszi, hogy senkit sem mellőzött, a ki a segélyre rászorult. 98 rabbi részesült egyenkint 300, 26 egyenkint 250 és 40 rabbihelyettes egyenkint 100 K segélyben. A segélyek kiosztása után a bélyegilleték levonásával kiutalt összegből a készkiadásos költségek leszámításával még 284 K 96 f maradvány mutatkozott, mely összeget az Izraeliták Országos Irodája egyesületünknek Eötvös József báró nevét viselő segélyalapja javára volt

kegyes engedélyezni Hálásan ismeri el, hogy az Orsz. Hadsegélyző Bizottság a segélyösszeg megállapításánál az egyes felekezetek iránt a lélekszám figyelembe vételével teljes paritással járt el és lépések fognak történni, hogy a mennyiben a Hadsegélyző Bizottság az 1917. évben is segélyt fog juttatni a papságnak, a rabbik is részesedjenek abban. A közgyűlés a jelentést az Országos Hadsegélyző Bizottság, az Izraeliták Országos Irodája és az elnökség iránt való hálás elismerésének kifejezésével helyeslőleg vette tudomásul.

X. Elnök jelenti, hogy a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter ur a kongresszusi alapon álló izrael. lelkészek korpótlékainál fenforgó méltányossági tekintetek honorálásra 15,000 koronát engedélyezett. a mit bizonyára lehető lesz állandósítani. Az Izraeliták Országos Irodája, mely tudomásunk szerint, ezirányu kérelmeinket készségesen teljesítve, ebben az érdemben felterjesztéseket tett a miniszteriumhoz és azoknak személyes eljárással is súlyt adott, ezt azzal közölte velünk, hogy ugyanily összegben részesülnek az orthodox hitközségek rabbijai is. A miniszterium abból indulva ki, hogy a rabbik érdekében bemutatott jegyzék felöleli a status quo hitközségek rabbijaira vonatkozó adatokat is, a jelzett 15,000 koronában az alábbiakat is egyenlő arányban részeltetendőnek tartja, de nem dönt abban a kérdésben, hogy a szóban forgó összeg kiosztásánál a kongruában, korpótlékban vagy államségélyben való részesedés tekintetbe veendő-e és ha igen, mily mértékben. Általános elveket sem jelölt meg, melyek szemmel tartandók lesznek. Az összeg mily módon való felosztását az Országos Iroda egyesületünk döntése alá bocsátotta és a hozott határozatoknak megfelelő javaslatok közlésére az elnökséget kérte fel.

Elnök ismertette a korpótlékról szóló törvény intézkedéseit, valamint az egész kérdés mibenlétét és fejlődésének mozzanatait, megállapítja, hogy a 15,000 korona engedélyezése egy eddig érvényre emelkedni nem tudott jog elismerését jelenti és noha az összeg sokkal csekélyebb, semhogy a legszerényebb igényeket is kielégíthetné, annak megadása fontos eredménynek tekinthető. Remélhető is, hogy kellő utánjárással és az Országos Irodának eddigi törekvéseinket mindenkor előmozdító támogatása mellett nemcsak állandósítása, hanem megfelelő emelése is kieszközölhető lesz. Kifejti, hogy a korpótlék egészen más elbírálás alá esik, mint a háborús segély. Megállapításánál nem az anyagi helyzet, hanem a szolgálati idő mértékadó. Az állam a protestáns egyházaknak módot nyújt, hogy minden lelkésznek, a legmagasabb javadalmazásuknak — a püspököknek — is korpótléket adhassanak. A választmány foglalkozott a kérdéssel, de a közgyűlés elhatározását irányítani nem akarja. Elvül csak azt kellene kimondani, hogy csakis rabbik és ezek közül is csak azok részesedjenek ebből az összegből, a kik az államtól korpótléket a törvény értelmében nem kapnak. Minthogy a rendelkezésre bocsátott összeg nagyon csekély, az a nézet jutott kifejezésre, hogy ez alkalómmal és a jogok fentarása mellett ki lehetne rekeszteni azokat, a kiknek állandó javadalmazása bizonyos összeget meghalad és a kiknek szolgálati ideje tíz éven alul van, de nagyon sok szól a mellett, hogy ez összeget egyenlő

részekben oszszuk fel javadalmazásra való tekintet nélkül mindazok között, a kiknek öt évi papi szolgálatuk van.

A közgyűlés élénk vita után, a melyben Dr. Hevesi Simon, Dr. Kálmán Ödön, Dr. Adler Vilmos, Dr. Heves Kornél, Dr. Schweiger Lázár, Dr. Rosenstein Mór, Elfer Jakab és Dr. Flesch Ármin vettek részt, úgy határozott, hogy a 15,000 korona egyenlő részekben osztandó fel ama rabbik között, a kiknek szolgálati idejüknel fogva korpótlékra igényjogosultságuk van és az Országos Irodának legmelegebb köszönetét fejezi ki az ügy érdekében kifejtett buzgó tevékenységéért.

Elnök felfüggeszti a tanácskozást és a közgyűlés tagjai az esti imát végzik.

XI. Elnök jelenti, hogy az Izraeliták Országos Irodája egy a mai közgyűlés napirendjén levő tárggyal kapcsolatosan tudomására hozta abbéli elhatározását, hogy a már egy izben általa és ezt követelőleg az Országos Rabbiegyesület elnökségétől sikertelenül megindított nyugdíjintézeti ügyet újból munkarendjére tüzi és azt minden erejével megvalósítani akarja. Ezzel a rabbikar egyik rég táplált sürgős óhaja a teljesülés felé közeledik és remélhetőleg nem sokára el fog oszlani a legsúlyosabb gond, mely a zsidó papság lelkére nehezedik. A közgyűlés ezt Dr. Kiss Arno'd, Dr. Schweiger Lázár, Dr. Rosenstein Mór és D Klein Dezső hozzászólása után örömmel és hálával veszi tudomásul.

XII. Elnök előadja, hogy az egyesületnek a hitfelekezet, jelesül pedig a rabbikar szolgálatában álló törekvései mulhatatlanul szükségessé teszik, hogy a rabbikarra, valamint a hitközségekre vonatkozó minden tekintetben megbízható, hiteles adatoknak legyen birtokában, hogy azokat, valahányszor a hitfelekezet vagy a rabbikar érdekei megkívánják, kellőképpen felhasználhassa. Ez adatok alapján elnök egy törzskönyvet szándékszik létesíteni, a mely a mindenkori helyzetnek teljesen hű képét nyujtaná. Ily törzskönyv hiányát már gyakran éreztük nagyon fájdalmasan és csak nem rég, midőn az elnökség az Országos Hadsegélyző Bizottságtól engedélyezett háborus segély felosztásával foglalkozott, a szilárd alap hiánya rendkívüli módon megnehezítette munkáját. Rámutat arra, hogy a protestáns püspöki hivatalokban megvannak a papokra vonatkozó hiteles adatok és nagyon fontos, hogy azok a rabbikarra vonatkozólag egyesületünknek és az Országos Irodának rendelkezésére álljanak. Az előkészítő munkák folyamatban vannak és a mult sikertelen kísérleteivel szemben fényesnek mondhatja azt az eredményt, hogy a mai napig 177 kitöltött törzslap került már vissza hozzá. A törzskönyv létesítését az Országos Irodával is közölte, mely ezzel kapcsolatban tette a nyugdíjintézet ügyének komoly felkarolására, a nagyjelentőségű kérdés megoldására vonatkozó nyilatkozatát, kérve hogy a törzskönyv egy példányát rendelkezésére bocsássuk és a változó adatokat a törzskönyv kijavitása végett esetről-esetre közöljük, és kijelentve egyszersmind, hogy velünk fogja közölni mindazokat az adatokat, a melyekről ő nyer majd hivatalos tudomást.

Elnök kéri ezek után a nagy munka sikeres végzésére a kartársak támogatását, továbbá a közgyűlés felhatalmazását a törzskönyv létesítésével

kapcsolatos kiadásoknak az egyesület pénztárából való fedezésére és a másodpéldánynak az Országos Irodának való átadására.

A közgyűlés elismeréssel adózva elnök ez irányban kifejtett tevékenységének, megadta a felhatalmazást.

XIII. Elnök azokat a káros hatásokat ecseteli, a melyek a rabbinak a hitközség igazgatásából való kizárásából származnak és ismerteti azt a ferde, visszás helyzetet, mely ennek folytán a gyülekezetekben kialakult. A hitközségek világi vezérferfiainak minden nemes buzgalma mellett a hitfelekezet egyetemes érdekei, kulturális céljai és feladatai szakszerű képviselő hűján háttérbe szorulnak, gyakran még a vallásos élet is mérhetetlen károkat szenved, minthogy annak hivatott öre nem érvényesítheti közvetlenül erkölcsi befolyását a gyülekezet kormányzatában. A rabbinak a hitközség igazgatásából való kirekesztése, a mely a lelkivezér tekintélyének is nagy ártalmára van és melynek nyomán számos gyülekezetben bizonyos antagonizmus fejlődött ki az előjáróság és a rabbi között, a kongresszustól alkotott szabályzat intézkedéseivel áll kapcsolatban. De a szabályzat rendelkezései nem bírtak a véglegesség jellegével és alkotóinak lelkében élt annak tudata, hogy a viszonyok változásával a statutumnak is módosulnia, sőt gyökeresen átalakulnia kell. Történetek is a kongresszus óta lefolyt félszázadban nagyon fontos intézkedések, a melyek szabályzatának rendelkezéseivel ellenkeznek. Azok a viszonyok pedig, a melyekben a kongresszusi szabályzatnak a rabbira oly sérelmes intézkedései magyarázatokat leltek, teljesen megszűntek. Semmi sem állja tehát útját annak, hogy a kongresszusi statutum eme rendelkezései hatályon kívül helyeztessenek hogy hitközségeink, vallásunk és felekezetünk érdekében intézményesen biztosíttassék, a rabbi megfelelő közreműködése a hitközségek kormányzatában. Rámutatva arra, hogy a protestáns hitfelekezeteknél világi és egyházi férfiak harmónikus együttműködésben szolgálják a hitfelekezetet és minden versengés nélkül képviselik azt a hitfelekezeten belül és azon kívül is, utalva arra, hogy az új Lengyelország zsidóságának szervezetében is érvényesül annak az elismerése, hogy a rabbi tiszttségénél fogva hivatva van a hitközségek kormányzatában közreműködni, azt indítványozza, mondja ki a közgyűlés, hogy a rabbinak a hitközség igazgatásában való megfelelő részvételét biztosító országos intézkedést öhajjt és tart multhatatlanul szükségessnek. Ezt a határozatot az Országos Irodával közli azzal a megkereséssel, hogy az Országos Iroda azt a községkerületi elnökök gyűlésének tudomására hozni és odahatni sziveskedjék, hogy a gyűlés mondja ki, hogy a rabbinak a hitközség kormányzatában való, hivatalának és hivatásának megfelelő részvételét intézményesen szervezni öhajjtja és a szükséges intézkedések megvételével az Izraeliták Országos Irodájának elnökségét bizza meg.

Az elnöki előterjesztéshez Dr. Hevesi Simon felszólalása kapcsolódott, a melyben, rámutatva arra, hogy a kultuskormány is szívesen látná a kifejezésre jutott öhajj teljesülését, nyomatékosan támogatta az elnöki indítványt és egy a rabbi hatás- és jogkörét szabályozó statutumnak a megalkotását ajánlotta, fejtegetéseit Dr. Feldmann József, Dr. Kiss Arnold, Rosenthal Tóbiás

és Lebovits József hozzászólásai követték, a melyek után a közgyűlés egyhangulag kimondta, hogy az elnöki indítványt elfogadja.

XIV. Elnök mély sajnálattal emlékszik meg arról, hogy az ország számos hitközségében a rabbiszék évek óta üresedésben van és egyáltalában nem mutatkoznak jelei annak, hogy az illető gyülekezetek vezetősége azok betöltésére gondolna. Az ilyen hosszú üresedések rendes viszonyok között is nagyon káros következményekkel járnak a hitközségek vallásos és kulturális életében, most pedig, midőn a háboru okozta megpróbáltatásoknak közepette a hiveknek fokozott lelki gondozásra van szükségük, midőn a lelkészi működésre az új feladatok egész serege vár, a rabbiszékek elárulásához még a szokottnál is súlyosabb hatások fűződnek, a melyeket semmiféle anyagi tekintetekkel mentegetni nem lehet. Azt indítványozza tehát, hogy a közgyűlés keresse meg az Országos Irodát, hogy az illető hitközségeket a megüresedett rabbiszékek sürgős betöltésére nyomtatékosan felszólítani sziveskedjék. A közgyűlés ebben az értelemben határozott.

XV. Dr. Edelstein Bertalan pénztáros előterjeszti az egyesület vagyonskimutatását és a jövő évi költségvetést. Az egyesület vagyona az alapok betudásával 17,852 K 12 f. Költségelőirányzata: A Magyar Izrael kiadására 2400 K, postai és irodai költség fedezésére 100 K, segédező fizetésére 400 K összesen 2900 K, mely összeg tagsági díjak, kamatjövedelem és szubvenciókból lesz fedezendő. A közgyűlés a vagyonskimutatást tudomásul veszi, a költségvetést elfogadja és elnök indítványára pénztárosnak mintaszerű, buzgó működéséért köszönetet mond.

XVI. A közgyűlés a tagsági díjat évi nyolc koronában állapítja meg.

XVII. Elnök előadja, hogy rabbi, valamint elhunyt rabbi hátramaradtjai szorult helyzetükben az egyesülethez fordulnak támogatásért és az elnökség kötelességének ismeri a kért segély megadását. Ezt azonban az egyesület igen szerény anyagi viszonyainál és nagyon csekély jövedelménél fogva csak rendkívül szűk korlátok között teheti. A nyomdai költségek folytonos emelkedésénél fogva továbbá kénytelen volt a Magyar Izrael terjedelmét megszorítani, holott annak bővítése nagyon kívánatos volna. Az egyesület működésének folytonos szélesbedése is kiadásokkal van egybekötve, nagyon szükséges tehát a jövedelem szaporításáról és új jövedelmi források riyításáról gondoskodni. A tagok jóakaró figyelmébe ajánlja tehát az egyesület anyagi helyzetének fellendítését, jelesen pedig arra kéri őket, hogy a hitközségek anyagi támogatását eszközöljék ki számára.

Ezzel kapcsolatban Dr. Hevesi Simon alelnök, mint az Omike társelnöke közli, hogy az Omike ezentul évi 300 koronával fog hozzájárulni az egyesület támogatásához. A közgyűlés ezt legmelegebb köszönetének kifejezésével veszi tudomásul.

XVIII. Elnök előadja, hogy az egyesület ügykörének bővülése és munkáinak folytonos szaporodása egy harmadik jegyzői állásnak szervezését teszi szükségessé és az alapszabályoknak ez értelemben való megváltoztatását indítványozza. A közgyűlés az indítványt elfogadja és kimondja, hogy az

alapszabályok ez újabb módosítása az előbbi közgyűlésen elhatározott módosításokkal egyetemben jóváhagyás végett felsőbb helyre felterjesztendő.

Ennek folytán a következő alapszabályváltoztatások terjesztendők fel jóváhagyás végett:

Az egyesület tagjai: 4 § b) pártoló tagja, a ki évi 10 (tiz) korona díjat fizet; c) pártfogó tagja, a ki évi 50 (ötven) korona díjat fizet; d) alapító tagja, a ki egyszersmindenkorra 500 (ötszáz) koronát fizet.

A közgyűlés. 10 §. Rendes közgyűlés minden évben tartandó. 11 §. A rendes közgyűlésre a tagok két héttel a közgyűlés előtt hivandók meg 13 §. A közgyűlést az elnök hívja egybe („a választmány előterjesztésére és az attól megállapított helyre, időre és napirenddel“ kimarad.)

A rendes közgyűlés tárgyai. 16 §. b) a választmánynak és az elnökségnek megválasztása, még pedig három évi időtartamra. e) a napirendnek és a kellő módon bejelentett indítványoknak tárgyalása. („a választmánytól megállapított“ kimarad).

A választmány. 18 §. A választmány saját hatáskörében 1000 (egyezer) koronáig terjedő kiadásokat szavazhat meg. 19 §. A választmány 30 (harminc) tagból áll 26 §. A választmány legalább egy ülést tart évenként. („Minden ülésen megjelölve a következőnek helyét“ kimarad). 27 §. A választmányi ülésre az összes választmányi tagok két héttel az ülés előtt írásbeli meghívók útján és a napirend közlésével meghivandók. 33 §. Az indítvány közlése után két hétre rendkívüli választmányi gyűlés hivandó egybe.

A tisztségviselői kar. 35 §. A tisztségviselői kar áll: az elnökből, 3 (három) alelnökből, 3 (három) jegyzőből, pénztárosból és ellenőrből, a kiknek megbízatása 3 (három) évig tart. 36 §. Az elnökség 500 (ötszáz) koronáig terjedő kiadásokat megszavazhat. 40 §. A pénztáros a közgyűlésnek beszámol, mely a 16 §. c) pontjának értelmében megvizsgálhatja a pénztáros számadásait

XIX. Elnök előterjesztésére a közgyűlés Dr. Groszmann Zsigmondot választja harmadik jegyzőül.

XX. Dr. Flesch Ármin indítványozza, hogy a közgyűlés elnöknek fáradhatatlan munkásságáért és határtalan türelemmel és finom tapintattal való elnökléséért jegyzőkönyvi köszönetet mondjon. A közgyűlés az indítványt egyhangú lelkesedéssel elfogadja.

XXI. Elnök hálás köszönetet mond a közgyűlésnek az egyesület érdekeinek szolgálatában kifejtett lelkes buzgóságáért és azért a nem lankadó figyelemért és érdeklődésért, a melyet a napirend minden tárgya iránt tanúsított. A tanácskozások során elhangzott magas színvonalú beszédek — mondá — lényegesen hozzájárulta az eszmék tisztázásához és az a harmónikus hang, mely az egész közgyűlésen végig vonult, serkentésül fog szolgálni az elnökségnek munkássága buzgó és odaadó folytatására. Kölcsönös megértés és kartársi szeretet mellett sikerülni is fog a rabbikar törekvéseinek érvényt szerezni, ideáljait megvalósulásra vinni. Isten áldását kérve a további munkára, valamint a rabbikar minden egyes tagjára, esti nyolc órakor berekesztette a közgyűlést.

Krónika.

Hódoló küldöttségek a király Ő felsége előtt. A magyar zsidóság hódoló küldöttségei április 14-én járultak a király elé. Az a remény, hogy a kimagasló alkalom el fogja enyésztetni a felekezeti pártok között fennálló ellentéteket – fájdalom – nem vált valóra. A kongresszus alapján álló hitközségek képvisellete, valamint a statusquo hitközségek vezérférfiai, de még az orthodox pártokhoz tartozó hittestvérek közül is számosan, áthatva a történeti mozzanat kiemelkedő fontosságától, melegen óhajtották, hogy az egész magyar zsidóságot képviselő *egy* küldöttség tolmácsolja a felekezet hódolatát, ezzel is dokumentálva a magyar zsidóság felbonthatatlan egységét, de az ez érdemben tett lépések eredménytelenek voltak.

Az Izraeliták Országos Irodája ez ügyben a következő átirattal fordult *Frankl Adolf*, az orthodox Központi Iroda elnökéhez:
39716 szám.

Nagyságos Elnök Ur!

Ő császári és apostoli királyi Felsége bizalmas értesítés szerint legközelebb a magyarországi vallásfelekezetek küldöttségeinek sorában hitfelekezetünk küldöttségét is fogadni fogja.

Vallásfelekezetünk magasabb rendű érdekei által vezéreltetve, azzal a testvéri kérdéssel fordulunk Nagyságodhoz, hogy nem volna-e hajlandó odahatni, hogy felekezetünknek a Nagyságod vezetése alatt álló Iroda által képviselt része a mi vezetésünk alatt álló iroda köréhez tartozó részek képviselétével egy küldöttségben egyesülten tolmácsolja Ő felsége előtt a magyar zsidóság hódolatát. A jelenlegi mindenképpen súlyos viszonyok között a testvéri békehajlam és összetartozandóság ilyenén megnyilvánulása hitfelekezetünk tekintélyének növelésére és bizonyára egyetemének megalégedésére és javára is szolgálna.

Az esetben, ha Nagyságod e lépésre hajlandó, alulírott elnök a részletek megbeszélése, illetve a küldöttség megszervezése végett készséggel rendelkezése áll.

Az ügy sürgősségére való tekintettel becses válaszát mielőbb kérve, vagyunk hitrokoni üdvözléssel

Budapest, 1917. évi április hó 9-én. Az izraeliták országos irodája:

Dr. Mezey Ferenc s. k.
irodai alelnök.

Mezei Mór s. k.
irodai elnök.

Erre az átiratra Frankl Adolf a következő választ adta:
3232. szám.

Nagyságos Elnök Ur!

Folyó hó 9-éről 39716 szám alatt kelt nb. átiratát kézhez véve, sajnálatomra bár, a személyemet meglisztelő megkeresésnek ezuttal nem áll módomban eleget tehetni. Nagyságod, mint a zsidó közügyeknek megőszült bajnoka, eléggé alaposan ismeri a valláselvi ellentéteket a kon-

gresszusi alapon álló és az orthodox zsidóság között, semhogy azokra ezuttal rámutatnom kellene. Ugyszintén okvetlenül tudomása van Nagyságodnak azon szóbeli tárgyalásról, mely köztem és az általam nagyra-becsült Székely Ferenc udv. tan. ur között éppen a Nagyságod által most isnét megemlített eszimeről folyt és azon írásbeli válaszmóról is, melyet központi bizottságunk határozatából Székely Ferenc urhoz intéztem.

Amiként azt eme érintett levelemben kiemeltem, ezuttal is hangsulyozottan ismétlem, hogy én és elvbarátaim a külön táboraink között őszinte, barátságos testvériességnak és hátsó gondolat nélkül való békés működésnek hivei vagyunk és leszünk.

Közös jóakarattal és igyekezettel némely szorosabb kapesok teremtésére is idővel megfelelő utakat és módokat még találni fogunk, de a szükséges garanciák és előfeltételek életbeléptetése előtt az eddig haladt mesgyéről le nem léphetünk.

Budapest, 1917. április hó 12- és, Nagyságodnak őszinte tisztelője
Frankl Adolf s. k.

A küldöttség megszervezése, minthogy az Izraeliták Országos Irodája csak április 6-án kapott illetékes helyről értesítést, hogy Ő felsége a vallásfelekezetek főhatóságait fogadni hajlandó és a tagok száma eredetileg hatra volt korlátozva, nehéz feladatot rótt az Irodára. Fokozta a nehézséget a fogadás napjának bizonytalansága és a küszöbön levő ünnep.

A küldöttséget *Mezei Mór*, az Országos Iroda elnöke vezette. Tagjai voltak Dr. *Mezey* Ferenc, az Iroda alelnöke, *Freund* József (Óbecse), Dr. *Nemes* Zsigmond országgyűlési képviselő (Arad), és *Wofl* Rumi Adolf (Losonc) községkerületi elnökök, Dr. *Neumann* Ede (Nagykaniza) az Országos Rabbiegyesület elnöke, *Adler* Lajos, Dr. *Stern* József és Dr. *Szabolcsi* Lajos, a székesfőváros területén fennálló hitközségek elnökei, *Diamant* Samu (Nagyszombat) és Dr. *Lóránt* Lipót (Pécs) hitközségi elnökök, mint a statusquo hitközségek képviselői.

Ő felsége megjelenésekor Dr. *Neumann* előlépett és a király legkegyelmesebb engedélyét kérte, hogy a vallástörvény értelmében fedett fővel mondhassa el az áldást. Az engedély megadására elmondta a köteles benedikciót és utána felemelve kezeit, az áldást héberül és magyarul; az áldó szöveget e szavakkal zárta: békét, boldogságot, diadalt, fényt és dicsőséget. Amen. Az áldás mélyen meghatotta a felséges Urat.

Az áldás elhangzása után *Mezei Mór* a következő beszédet mondotta: Császári és apostoli királyi Felség! Legkegyelmesebb Urunk! A kongresszusi szervezethez tartozó, valamint a szervezeten kívül álló hitközségek képviselőiben jelentünk meg Felséged legkegyelmesebb színe előtt, hogy tanuságot tegyünk arról az őseinkről öröklött hódolatteljes hűségéről, melylyel a legmagasabb uralkodóház és hazánk iránt viseltetünk és fogadalmat tegyünk, hogy ennek az országnak izraelita vallásu lakosai trón és haza iránti kötelelességeinknek mindenkoron és minden tőlünk telhető erővel fognak megfelelni. Legyen szabad ez alkalommal annak az erős meggyőződésünknek is kifejezést adni, hogy Felséged legkegyelme-

sebben meg fogja hitfelekezetünket azokban a jogokban és hitfelekezetünknek azokat az intézményeit oltalmazni, melyeket Felséged megdicsőült, nekünk is felejtethetlen elődjének uralkodása alatt és az Ő legkegyelmesebb hozzájárulásával nyertünk és létesítettünk. Ennek az országnak izraelita lakosai Felségedre ugyanazzal a törhetetlen hűséggel tekintenek, melylyel hazánk koronás királyaival szemben mindenkor viseltettek és Felséged kegyelmében látják jövőjüknek, valamint vallási és kulturális intézményeiknek legbiztosabb támaszát. Kérjük hitfelekezetünk számára Felséged legkegyelmesebb jóindulatát.

A hódoló üdvözlésre Ő felsége a következőképpen válaszolt:

Őszinte megelégedéssel fogadom az általuk képviselt izraelita hitfelekezet hódoló üdvözlését, valamint hűségük biztosítását.

Legyenek meggyőződve, hogy mint a többi törvények, úgy annak a megtartása felett is őrködni fogok, a mely vallásuk szabad gyakorlatát biztosítja.

A hivatalos választ követő cercle során a Felség a küldöttség minden tagját megszólítással és kézszorítással tüntette ki. És tette ezt oly elbűvölő nyájassággal és közvetlenséggel, annyi meleggel és ragyogó kegyvel, hogy a küldöttség minden tagjának lelkében a pillanat nagyszerűségének emlékébe a boldogság érzete vegyült. Mindegyiknél személyi viszonyai és a hívek száma felől tudakozódott és több ízben helyeslésének, királyi elismerésének és a hadsereg köszönetének adott kifejezést, midőn a küldöttség több tagja a zsidóságnak a háborúval kapcsolatos hazafias munkájáról, a hadbavonultak nagy számáról és arról a lelkesedéstről és odaadásról szólt, a melylyel a király és nemzet iránt hazafias kötelességeiket teljesítik.

A kihallgatást kegyes fejhajtással fejezte be.

Az orthodox hitközségeket képviselő küldöttség tagjai voltak *Frankl Adolf*, a Központi Iroda elnöke, *Reich Koppel* főrabbi, óbudai *Freudiger Ábrahám* hitközségi elnök és *Hartstein Lajos*, a Központi Iroda tanácsosa. Frankl Adolf, a küldöttség vezetője engedélyt kért, hogy Reich Koppel főrabbi elmondhassa a benedikciót. Ennek megtörténte után Frankl az orthodox hitközségek hódolatát tolmácsolta. Életünket, vagyonunkat – mondá – királynak és hazának rendelkezésére bocsátjuk. Értök minden áldozatot meghoztunk és meghozunk ezentul is. Szent ígéretünk ez a trón előtt. Templomainkban Istenhez imádkozunk, hogy vegye oltalmába Ő felségét és egész házáat, hogy mielőbbi döntő győzelem után, a diadalmas béke esztendeiben bölcsen és áldásosan uralkodhasson népei felett. Végezetül kérte a Felséget, hogy miként nagy elődje, királyi kegyelmébe fogadja a zsidóságot és részesítse tartósan jóakaratóban.

A király a következőképpen válaszolt:

Köszönöm megjelenésüket és hűségük, valamint hódolatuk megnyilvánítását. Biztosítom önöket, hogy a törvényeken alapuló jogaik felett, úgy mint boldogult Elődöm őrködni fogok.

Megelégedéssel veszem tudomásul azon hazafias ígéretüket, hogy e nehéz időkben, melyek a mi szeretett Magyarországunkra is oly nagy terheket rónak, a legnagyobb áldozatkészséggel kívánják a hazát szolgálni.

A cercele alkalmával Ő felsége a küldöttség tagjainak hivatása felől kérdezősködött, majd a felekezeti életben folyó munka iránt érdeklődött. A király köszönetének és megelégedésének kifejezésével végződött a kihallgatás.

Dr. Baltazár Dezső püspök. Ágoston Péter könyve erélyes tiltakozásokra adott alkalmat. Számos cáfolat döntötte halomra alopaltan, ellenséges indulattól sugalt állításait és juttatta kifejezésre azt a megbotránkozást, a melyet a zsidóság ellen emelt vádjai keltettek. Ráolvasták megdöbbenő tájékozatlanságát a zsidó irodalomban és történetben, rábizonyították, hogy még a biblia ismeretének is teljes híján van, hogy forrásai a leghirhedtebb zsidógyűlölők hamisításokból és ferditésekből összealkotott fércművei. Az igazság ellen elkövetett e merénylet felszólalásra készítette a tiszántuli kerület lánglelkü református püspökét, a kinek az Egyenlőség ünnepi számát diszitő remek cikke fényes elégtételt szolgáltat a legszentebb érzelmeiben megsértett zsidóságnak. A hatalmas írás ragyogó megnyilatkozása egy végtelenül nemes léleknek és ihletett szellemnek, a mely nemcsak kifogyhatatlan hálára kötelezi a zsidóságot, hanem mindenkor dicsősége lesz a magyar igazságszeretetnek és magyar liberalizmusnak és dicsősége annak az egyháznak, a melynek a zsidóságért sikra szállott püspök egyik legelső és legékesebb nevü főpásztor.

Az elismerő hála számos tanujele köszönte meg Baltazár püspök neimes cselekedetét. Az Országos Rabbiegyesület elnöke a következő táviratot intézte hozzá: „A rabbikar legmélyebb háláját tolmácsolom Méltóságod nagy szívének és magas szellemének ama fenséges megnyilatkozásáért, a melylyel az igazságért és a zsidóság becsületéért sorompóba lépni kegyeskedett. Isten áldja a hódolatunktól és enyészhetetlen hálánktól övezett dicső bajnokot.“

A táviratra a következő válasz érkezett:

Kedves Kollega Ur!

Nem lehet fölemelőbb a közélet emberére, mint ha érdektelenül szállhat sikra a méltatlanul megbántottak igazságáért. Ezt érzem én most és hálás vagyok ezért az érzésért Istennek. Elismerő sorait köszönve, tisztelettel és szeretettel üdvözlöm.

Debrecen, 1917. IV. 13.

Dr. Baltazár Dezső.

A zsidóság más módon is tanujelét fogja adni Baltazár püspök iránt való hálájának. Dr. Berényi Sándor az Egyenlőségben azt az indítványt tette, hogy a zsidóság gyűjtés utján a debreceni egyetemen Dr. Baltazár Dezső püspök nevére alapítványt létesítsen, a melynek kamataiból a református theológia hallgatói ösztöndíjakban részesüljenek. A szép eszme élénk visszhangot keltett és az Egyenlőségnél gyűlnek az adományok. A magunk részéről a legmelegebben ajánljuk a Baltazár-alapítványt kártársaink és olvasóink figyelmébe.

Az Országos Rabbiegyesület tiszteletbeli tagjainak köszönete.

Mezei Mór, az Izraeliták Országos Irodájának elnöke a következő levéllel köszönte meg tiszteletbeli taggá való választatását:

Budapest, 1917. március 26-án.

Főtisztelendő főrabbi ur!

Igen tisztelt barátom!

Hálás szívvel köszönöm azt a rendkívüli megtiszteltetést, melyben az elnöki vezetése alatt álló Országos Rabbiegyesület engem részesített.

Ha volt is egyik másik alkalommal módomban, hogy a rabbikarnak némi szolgálatot teljessek, azzal csak hivatalos állásomból folyó kötelességet teljesítettem és érdemül legfeljebb azt számíthatom magamnak, hogy ezt a kötelességet szívesen és kész örömmel teljesítettem, a mint önként érthetőleg jövőre is készségesen felajánlom a rabbikarnak szolgálataimat.

Főtisztelendő elnök urat kérem, hogy hálás köszönetemet alkalomadtán az egyesület tagjainál is tolmácsolni szíveskedjék.

Megkülönböztetett tisztelettel vagyok lekötelezett hive

Mezei Mór.

Dr. *Mezey* Ferenc, az Izraeliták Országos Irodájának alelnöke, köszönetének a következő levélben adott kifejezést:

Nagytiszteletű Elnökség!

Folyó március hó 6-án 221 szám alatt kelt becses átiratukban foglalt ama szíves értesítésüket, mely szerint az Országos Rabbiegyesület folyó hó 5-én tartott közgyűlése engemet szerény munkásságom méltatásának jeléül igen tisztelt egyesületük tiszteletbeli tagjául választott, mély hálával fogadtam.

Hitfelekezetünk lelki és szellemi vezéreinek eme kitüntető elismerését teljes értéke szerint megbecsülvén, immár mint t. egyesületük tagja még bensőbbben szolgálhatom törekvéseimmel annyira összehangzó eszményi feladataikat és mindenkor szem előtt tartott jogos érdekeiket.

Fogadja a Nagytiszteletű Elnökség, valamint az igen tisztelt közgyűlés a kegyes megtisztelésért őszinte köszönetemet és amaz ígéreteimet, hogy rajta leszek, hogy ez új kapcsolatból reám háruló erkölcsi kötelességeknek tőlem telhető módon megfeleljek.

Kiváló tisztelettel

Budapest, 1917. márc. 8.

Dr. Mezey Ferenc.

Háborus segély. Az Országos Hadsegélyző Bizottság a rabbik segélyezésére ebben az évben is 40,000 koronát állapított meg. Az Országos Rabbiegyesület elnöksége a Bizottságtól a segély felemelését kérelmezte, de eljárásának nem volt sikere. Az Országos Hadsegélyző Bizottság ezt a következő értesítéssel hozta az elnökség tudomására: 1562.1917. O. H. B. sz.

Az Országos Rabbiegyesület t. Elnökségének Nagykanizsa.

Hivatkozással a t. Elnökségnek f. évi március hó 23-án kelt 292.1917. számú átiratára van szerencsém értesíteni, hogy az Országos Hadsegélyző

Bizottságnak a háborus társadalom minden irányu igénybevétele mellett a Magyarországi Izraeliták Országos Irodája részére kiutalt támogatás további emelése módjában nem áll.

Budapest, 1917. március hó 30-án.

Simontsits.
ügyvezető alelnök.

Tábori rabbik kinevezése. Dr. *Eisler* Mátyás kolozsvári főrabbi, egyetemi magántanárt, a kolozsvári tartalékkórházakhoz tábori rabbi címmel és jelleggel tábori lelkészszé nevezték ki. Ugy szintén tábori rabbivá neveztetett ki Dr. *Kiss* Henrik muraszombati rabbi.

Tábori rabbik kitüntetése. A király *Adler* Lőrinc, Dr. *Deutsch* Ernő és óbudai *Freudiger* Dávid tábori rabbiknak a koronás arany érdemkeresztet a vitézségi érem szalagján, bold. Dr. *Kelemen* Adolf tartalékos tábori rabbinak pedig a Ferenc-József rend hadidiszitményes lovagkeresztjét adományozta.

Rabbiválasztás. A lippai hitközség május 24-én tartott közgyűlésén rabbiállást szervezván, *Strauszmann* Jakab eddigi rabbi helyett rabbiá választotta.

Jubileum. *Büchler* Márton orosházi rabbi papi működésének harmadik évtizedét töltötte be. Kiváló szónoki tehetsége széles körben ismertté tette nevét, lelkési hivatásában kifejtett buzgó és sikertől övezett munkássága pedig hálára kötelezte hivatottait; de lelkési működésének mesgyéin túl is lelkes hazafias tevékenységet fejtett ki, a mely az orosházi és előbb a csongrádi társadalomnak nagyrabecsülését vivta ki számára. A miskolci hitközség évekkal ezelőtt megválasztotta hitszónokká, de az állást nem fogadta el. Jubileuma a háboru miatt ünnepélyes külsőségek nélkül szűkölködött, de annál gazdagabb volt a szeretet és ragaszkodás tanujeleiben.

Elismerés a hadikölcsönök sikerének előmozdításáért. A pénzügyminiszter *Schönfeld* Lázár nagykirályi főrabbinak a hadikölcsönök sikerének előmozdítása körül szerzett érdemeiért elismerését fejezte ki, illetve az erről szóló oklevelet kiadta neki.

Dr. Kelemen Adolf temetése. A hadifáradalmak következtében elhalt hőselkü kartársunk hült tetemeit ideiglenes sirjuktól exhumálták és Budapestre szállították. A hazahozatal költségeit az Egyenlőség olvasóközönségének adományai fedezték. A temetés április 29-én ment végbe. A rákoskeresztúri sirkert szertartási termében nagy és előkelő gyászoló gyülekezet sereglett egybe. Az elhunyt kiválóságát az Országos Rabbiegyesület nevében Dr. *Hevesi* Simon méltatta mélyen megható beszédben, utána Dr. *Péner* Miklós tábori rabbi bucsuztatta megkapó szavakkal, a nyitott sir előtt pedig Dr. *Papp* Salamon posta- és távirtda tanácsos a fogarasi hitközség gyászának és kegyeletének adott kifejezést. A katonai diszkisérlet gyászzenéje és sortüze mellett örök nyugalomra helyezték a dicső emlékezetű rabbi tetemét.

Tábori rabbik értekezlete. Május 7-én és 8-án folyt le Triestben a délnyugati front cs. és kir. tábori rabbijainak konferenciája, a melyen egyhangulag hozott határozattal azt az óhajt fejezték ki, hogy az egész fegyveres erő tábori rabbijai mielőbb kongresszust tartsanak.

Halálozás. Mély részvétellel jegyezzük fel *Eisler* László, Dr. Eisler Mátyás kolozsvári főrabbi, kitűnő munkatársunk legszebb reményekre jogosító egyetlen fiának korai halálát. Meleg együttérzéssel osztozkodunk lesújtott kartársunk nagy fájdalmában.

A kerületi rabbi jogköre a fiókhitközségben. A rákosszentmihályi izr. fiókhitközség és az ottani politikai községi iskolaszék között nézetkülönbség merült fel arra nézve, hogy a Gödöllőn székelő kerületi rabbi hivatalánál fogva a fiókhitközségben is tagja-e a politikai községi iskolaszéknek. Az iskolaszék tagadó álláspontra helyezkedett és az izr. fiókhitközség megfeleltette ebbeli határozatát Pestmegye közigazgatási bizottságához, mely 1019. K. b. 1917. számú határozatával az 1876: XXXVIII. t. c. 9. §-a alapján megállapította, hogy a rákosszentmihályi izr. fiókhitközség lelkésze az ottani polgári iskola iskolaszékének tanácskozási és szavazati joggal bíró tagja, minthogy sem az említett törvény, sem az 1868: XXXVII. t. c., sem a 44246/1902. sz. V. K. M. iskolaszéki utasítás 2. §-ának 2. pontja nem köti a tagságot az illető lelkész helybenlakásához. Az ellenkezőre az állami iskolák helyi felügyeletét szabályozó 5300J/1909. V. K. M. r. 9. §-ából sem lehet következtetni.

A gyógypädagogiai intézetek izrael. növendékei felmentendők a szompati munka alól. Tájékoztatás végett közöljük a következő miniszteri rendeletet:

Vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 46455/1916. szám. VII. e.

Feuermann Jenő izr. vallású növendéknek szombati napokon az írás, rajzolás stb. fizikai munka alól való felmentése ügyében múlt évi november hó 16-án 569. sz. a. kelt jelentése csatolmányát visszazárva, értesitem a tek. igazgatóságot, hogy e tárgyban az 1893. évi május hó 23-án 8077. sz. a. kiadott körrendelet a gyógypädagogiai intézetekre s azok izr. vallású növendékeire is kiterjedőnek tekintendő.

Minthogy azonban a gyógypädagogiai intézeteknél gondnokságok, iskolaszékek nincsenek, mindazokra nézve, a melyeket az említett körrendelet ezek hatáskörébe utal, a gyógypädagogiai intézetek igazgatói illetékesek az intézkedésre.

Budapest, 1916. évi május hó 22.

A miniszter helyett:

Klebelberg s. k., államtitkár.

A siketnémák körmöcbányai intézete tek. igazgatóságának, Körmöcbánya.

Gyöngyös. Megrendült lélekkel emlékszünk meg az iszonyatos csapásról, mely a virágzó várost érte. Szívünk mély részvéte és segítő készségünk ott van a rettenetes tűzvész minden áldozatánál és nem kételkedünk abban, hogy hiveink országszerte ki fogják venni részüket minden akcióból, mely a nyomor enyhítését és a helyreállítás munkájának előmozdítását célozza. Rendkívül sokat szenvedett az ottani statusquo hitközség. Főtemploma a lángok martaléka lett, csak nagy nehezen sikerült a tórákat biztonságba helyezni, menháza leégett, tagjainak nagy része hajléktalanná lett, alkalmazottjainak csak élete maradt meg. Feigl L. H. főrabbi önfeláldozással irányította és vett részt a mentés és segélyezés nehéz munkájában. Hitközségeink és papjaink miként mindenkor, úgy ez alkalommal is tanujeleit fogják adni hűséges, odaadó, áldozatkész testvéri szeretetüknek.

TARTALOM. Az Országos Rabbiegyesület. — A zsidó heraldikáról. Feigl L. H. — Egyesületi élet. II. — Krónika.